

3. Крюков Д.А. Я-концепция религиозной личности // Вестник Московского университета. Философия. – 2006. – №6. – С.73-87.
4. Леонтьев Д.О. Психология смысла. – М., 1999.
5. Эриксон Э. Идентичность, юность и кризис. – М., 1996.

Анотація

«Я-концепція» релігійної особистості формується на основних принципах релігійного віровчення. Вона виступає певним каталізатором формування самоустановки, а значить і світовідчуття релігійної людини. «Я-концепція» відображає модальні самоустановки: Я реальне, дзеркальне та ідеальне, які обумовлюють існування релігійної особистості та визначають принципи її самоусвідомлення. «Я-концепція» релігійної особистості – є складним, багатограним та маловивченим явищем, котре вимагає докладного та всебічного аналізу.

Summary

I-conception of a religions is formed on the main principles of religions dogma. It represents a certain accelerator in formation of self-motivation, world outlook and perception of a religions person. I-conception reflects modal self-motivation: I-real, I-reflected and I-ideal, which stipulates existence of a religions person and certain principles of its self-consciousness.

I-conception of a religions person presents a complicated, complex and insufficiently known phenomenon, which requires deep and thorough analysis.

УДК 94 (477)

В.Г. Меша

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ ДУХОВЕНСТВА В УКРАЇНІ 1875-1900 РОКІВ

У XIX ст., вперше в історії Російської православної церкви на землях давньої Русі, тема матеріального забезпечення духовенства стала предметом широкого суспільного обговорення. Обговорення відбувалося з характерною для інтелігенції того часу зверхністю та жорсткістю. Такі центральні періодичні видання як журнали «Слово», «Русская Речь» на початку 1880-х рр. відкрито писали про експлуатацію духовенством селянства, називаючи священників "жерцями православного капища, які принижено дзвенять гаманцем й обирають пироги". Видання «Вестник Европы» та «Русский вестник» наголошували на падінні благочестя в середовищі духовенства [1; 2].

Дійсно, проблема сутяжництва існувала і її визнавали самі священно-церковнослужителі. Але належить відзначити, що суми або усталені розміри винагороди за требовідправлення в останній чверті XIX ст. були помірними. Саме так можна сприймати дані епархіальних друкованих органів щодо традиційної винагороди за хрещення (зазвичай 3 коп.), причастя хворих на дому (3 коп.), елеосвячення (1 руб. на причт), шлюб (1 руб. на причт), освячення ікони (3 коп.), поховання дорослих (30 коп.), молебень у церкві (10 коп.) [2]. Беручи до уваги основний набір необхідних треб, зокрема сповідь, освячення ікони, паски на Великдень, освячення полів, колодязя та саду, молебень у церкві, панахиду, виходить, що середні витрати на це парафіянина сільської місцевості складали не більше 50 коп. на рік. У разі надзвичайних обставин ці витрати зростали до 1,5 руб., і то лише внаслідок здійснення таїнства шлюбу або елеосвячення. Поховання ж небіжчика, вірніше сам церковний ритуал при похованні, коштував родичам від

10 коп. (за відспівування дитини) до 30 коп. (за дорослого) [2]. При цьому середня місячна заробітна плата найманого селянина під час сівби, сінокосу та жнив, наприклад на Волині наприкінці 1870-х рр., складала від 5 до 9 руб. [3, арк.71-74]. Отже, можемо стверджувати, що вищенаведені витрати були посильними для трудящого селянина.

Ще меншими були витрати селянина-парафіянина на потреби церкви. Так, у Київській єпархії в 1878 р. сукупний дохід церков складав 535 тис. 114 руб. 75 коп. Враховуючи, що за винятком оброчних статей та відсотків з капіталів церков у банках, пожертвування від парафіян складали 500 тис. 258 руб. 70 коп., а також беручи до уваги кількість православного населення (1 975 000 душ), отримуємо суму відповідних витрат у розмірі 25 коп. на рік [4, с.237-238].

Тим не менше, проблема існувала і вона лежала у двох площинах – моральній та матеріальній. У другій половині XIX ст. вже було загальноновизнано, що стягнення за треби завдавало удару суспільному авторитету духовенства, а відмова від доходів за требовідправлення зобов'язувала до перегляду державної політики щодо фінансування духовенства у бік його суттєвого збільшення. Волинський губернатор О. Дунін-Борковський у своєму звіті імператору за 1900 р. відзначав, що приниженість православного духовенства значною мірою визначається матеріальною незабезпеченістю та необхідністю годуватися від пастви і, внаслідок цього, залежати від неї. Казенного утримання священики отримували дуже мало і недостачу поповнювали або сільським господарством, яке давало дуже скромний заробіток та віднімало багато часу, або зборами за треби, які, подеколи, виявлялись близькими до сутяжництва. За три роки (1898-1900 рр.) до канцелярії губернатора надійшло більше 20 прохань від парафіян щодо сприяння в переведенні своїх парафіяльних священиків на інші парафії. Основні причини – сутяжництво, неналежне ставлення до своїх обов'язків та парафіян [5, арк.3зв.-4]. З огляду на вищеозначене волинський губернатор наголошував на невідкладному завданні – забезпечити духовенство достатнім жалуванням та заборонити священно-церковнослужителям годуватися з парафій [5, арк.4].

Можливість вирішення проблеми забезпечення причтів парафіяльних церков обговорювалась і в пресі. В 1884 р. «СПб. Ведомости» опублікували спеціальну аналітичну статтю з цього приводу – «По вопросу об обеспечении духовенства», яка оприлюднила приблизні розрахунки – скільки коштуватиме державі переведення всього парафіяльного духовенства на постійне жалування. Виходячи із середньої кількості членів родини священика або причетника (4 чол.) та визначаючи мінімально необхідні кошти для цієї родини в 200 руб. (по 50 руб. на кожного члена родини – сума річного заробітку звичайного робітника), утримання церковних причтів на постійному жалуванні обійшлося б державі в суму понад 18 млн. руб. (загальна кількість священно-церковнослужителів на той час складала 93 866 чол.). Тобто держава мусила б одразу втричі збільшити свої витрати на утримання духовенства порівняно з 6 млн. руб. станом на 1880 рр. Такі витрати не під силу ані земствам, ані державі – наголошувалось у пресі [6, с.647-648].

Після секуляризації заселених церковних маєтностей (1764 р.) встановився порядок, за яким архієрейські дома, монастирі та церкви обов'язково забезпечувались земельними володіннями. Для парафіяльних церков цей наділ мав складати від 33 до 99 десятин (десятина дорівнювала 1,1 га). Церковні землі не обкладалися податками, в тому числі земськими зборами, і поділялися на присадибні та польові (оранка та покоси). Обробляли землю кожен священик або причетник по-своєму – засобами власного господарства, або орендаторів. У разі передання землі в оренду спільно цілим причтом, орендна плата ділилась пропорційно, у відповідних долях. Наприклад, причетник, за традицією, мав право на четверту частину земельного наділу або прибутку з землі. Орендні кошти вносились до кружки

прибутків причту і видавалися кожному члену причта помісячно або кожної третини року. Прибуток від однієї десятини землі в останній чверті XIX ст. складав близько 5 руб. на рік [7].

Найбільші маєтності серед церковних володінь в Україні належали Київській митрополічій кафедрі, які перебували у віданні економії Києво-Софіївського митрополічного дому. Їх площа складала 1 247 десятин. Маєтності включали: декілька торгових лавок біля Києво-Софіївського собору; город на Кудрявці (3 дес.); Паньківську дачу (93 дес.); Гнилетчинську дачу (268 дес.); Совську дачу (288 дес.); Теремську дачу (578 дес.); урочище Ляцівка (7 дес.); у місті Білогородці 2 млина та 10 дес.; декілька торгових лавок біля Києво-Софіївського собору та двір для постою на Солом'янці. Прибуток від цих маєтностей станом на початок 1880-х рр. складав до 4 500 руб. на рік [4, с.4-5].

Наділи парафіяльних церков у сільській місцевості України складали в середньому 30-35 десятин орної землі та сінокосів (без урахування присадибної ділянки, яка, при цьому, забезпечувала родини священно-церковнослужителів городиною, фруктами). Це ми бачимо на прикладі правобережних і центрально-східних єпархій. Зокрема, у Київській єпархії у користуванні духовенства перебувало 55 476 десятин орної та сінокосної землі [8].

При цьому сільське духовенство, з огляду на нерівномірний розподіл державних коштів на жалування священно-церковнослужителям, нерідко вважало прибутки від землі як основні [8].

Найбільше жалування у духовному відомстві отримував обер-прокурор. Так, обер-прокурор Св. Синоду, статс-секретар, член Державної ради та Комітету міністрів, сенатор, дійсний таємний радник К.П. Побєдоносцев мав оклад в розмірі 16 тис. руб. на рік, а також додаткових виплат до жалування – 2 тис. та 4 тис. орендних. Його заступник – товариш обер-прокурора Св. Синоду, сенатор, таємний радник В.К. Саблер отримував 10 тис. руб. жалування та 2 тис. руб. за орендними статтями Св. Синоду [9, с.3].

До тієї категорії духовенства, яка пріоритетно забезпечувалась грошовим утриманням, належали єпархіальні преосвященні та вікарні єпископи. Жалування правлячого єпископа складало від 4 до 5,5 тис. руб., а вікарного – понад 2 тис. руб. При цьому найбільші прибутки серед архієреїв України мав Київський митрополит. Від скарбниці на утримання митрополита асигнувалося 4 000 руб. та на утримання митрополічного дому і хору 5 175 руб. Крім цього Київська митрополіча кафедра отримувала прибутки від власних маєтностей в розмірі 4 тис. 500 руб. на рік та мала 49 000 руб. капіталів у відсоткових паперах [4, с.4-5]. На утримання першого вікарного єпископа Київської єпархії – єпископа Чигиринського, настоятеля Золотоверхо-Михайлівського монастиря держава асигнувала зі скарбниці 2 124 руб [4, с.10]. Водночас вікарні єпископи інших єпархіальних центрів отримували значно менше жалування. Наприклад оклад вікарного єпископа Полтавської єпархії – єпископа Прилуцького, складав 1 000 руб. (крім тих коштів, які він отримував як настоятель Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря) [10, с.100]. За потреби держава забезпечувала додаткове фінансування єпархіальних центрів [11, арк.17-17зв.,23].

Фінансування представників білого духовенства в єпархіях України мало свої особливості. У зв'язку з загрозою посилення католицького прозелітизму в західних губерніях Російської імперії до сфери пріоритетного фінансування потрапили Київська, Волинська та Подільська губернії. Жалування священників та причетників у відповідних єпархіях було найбільшим в Україні та перевищувало середні показники в імперії. Згідно встановлених окладів, затверджених імператором 1 січня 1868 р., двочленні причти сільських церков Київської, Подільської та Волинської єпархій отримували по 350 руб. на рік. Священику припадало 300 руб. та псаломщику –

50 руб [12, арк.3зв.]. Загальна картина грошового забезпечення духовенства з урахуванням ієрархії та місця служіння, наприклад у Київській єпархії, виглядала наступним чином: при київському кафедральному соборі протоієрей мав оклад у розмірі 1 200 руб., ключар – 800 руб., два священники – по 600 руб., два диякони – по 500 руб., два іподиякони – по 400 руб., два псаломщики – по 300 рублів [4, с.240].

У східних та південних єпархіях України матеріальне забезпечення було відносно гіршим. Жалування причту полтавського кафедрального собору складало: кафедрального протоієрея – 400 руб., ключаря – 300 руб., двох священників та протодиякона – по 250 руб., диякона та іподiakона – 180 руб., двох псаломщиків – по 140 руб. Крім жалувannya, причт користувався відсотком з капіталу 4 479 руб. та землею – понад 9 десятин. Для проживання причт мав на кінець XIX ст. три будинки та був складений ще один кам'яний двоповерховий [13, арк.1-1зв.; 10, с.137].

Сільські батюшки отримували жалувannya в середньому від 120 до 160 руб., а псаломщики від 30 до 40 руб. Причти сільських церков мали в середньому по 30 десятин землі та причтовий капітал від 300 до 1 000 руб., з якого священник та причетник отримували певний відсоток прибутків. У містах ієреї та протоієреї отримували жалувannya від 150 до 500 руб., диякони – від 150 до 200 руб., а псаломщики – від 60 до 150 руб. [10, с.147-157]. При цьому з 9 парафіяльних церков у Полтаві священно-церковнослужителі п'яти парафій зовсім не отримували жалувannya і мали при цьому лише по три десятини землі на причт (міські парафіяльні церкви зазвичай мали значно менші земельні наділи ніж сільські церкви) [10, с.147-157].

Частка причтів, які зовсім не отримували жалувannya у містах була більшою, аніж у сільській місцевості. В селах Полтавської єпархії понад 95 % причтів отримували грошове забезпечення від скарбниці, у містах – не більше 80 % [10, с.147-157].

Священно-церковнослужителі причтів парафіяльних церков України значно краще фінансувалися державою, аніж духовенство більшості великоруських єпархій. Так, у 1876 р. загалом в імперії фінансувалося 58 % парафіяльних церков. В Україні – 96 % [14].

Факт майже 100-відсоткового охоплення парафіяльних церков єпархій України системою державного фінансування пояснюється й намаганням держави знайти мотивацію для пастирського співробітництва з владою та асиміляційною політикою Російської імперії [15, с.8].

Враховуючи, що середній розмір прибутку православного причту за требовідправлення (третья стаття доходів) в останній чверті XIX ст. складав трохи більше 200 руб. [16], можемо стверджувати, що сукупний річний прибуток священно-церковнослужителів однієї парафії складав від 600 руб. на сході та півдні до 800 руб. у правобережних єпархіях України. Ця сума доходів видається соціально прийнятною [17, арк.1-1зв.,10-10зв.,11,18зв.; 18, арк.1-1зв.,6-7зв.,10зв.-11зв.]. Це при тому, що священно-церковнослужителі змушені були сплачувати значні кошти за навчання дітей (близько 90 руб. на рік за перебування сина або доньки у духовному училищі) [19], та мали проблеми із житлом [17, арк.1-11; 18, арк.11].

Одним із важливих аспектів організації матеріального забезпечення представників духовного стану було надання пенсій священно-церковнослужителям та членам їхніх родин у разі смерті батька родини. Це була найслабша ланка соціального захисту духовенства. До прийняття в червні 1902 р. нового пенсійного статуту, пенсії священників складали 130 руб. на рік, для їхніх вдів – від 65 (якщо не мали дітей, або лише дорослих дітей) до 90 руб. (якщо мали малолітніх дітей) [20].

Пенсійний фонд формувався за рахунок двовідсоткових відрахувань із жалувannya духовенства та частини державних коштів; отже представники духовенства мали повне право на отримання пенсії ще й як вкладники. Але

традиційні бюрократичні зволікання і недбалість чиновників призводили подеколи до того, що навіть, заслуживши пенсію після 35 років служіння, ієреї єпархіального відомства могли більше року чекати на початок пенсійних виплат, залишившись без засобів до існування. З огляду на цю проблему в 1887 р. Св. Синод вийшов із поданням до Державної ради про виплати пенсій священнослужителям за єпархіальну службу та їхнім родинам за рахунок загального пенсійного кредиту департаменту державного казначейства, що й було затверджено імператором 2 червня 1887 р. [21, с.205].

Для допомоги духовенству, яке не вислужило 35-річного строку, існував невеликий капітал, заснований за затвердженою імператором пропозицією Державної ради у вересні 1865 р. та який складався із внесків парафіяльного духовенства, що не отримувало казенне жалування. За 1878 р. таку допомогу було виплачено 1 002 особам і середня сума допомоги складала 45 руб. (витрачено понад 45 тис. руб.) [20; 21, с.206].

Після затвердження імператором нового статуту (1902), пенсійне забезпечення значно зросло й охопило різні прошарки духовенства, відповідно до звань та терміну служіння в духовному відомстві. Єпископи, після того як ішли на спокій, отримували пенсію в розмірі 1 000 руб. від державної скарбниці або губернського чи, навіть, повітового бюджету [9, с.214-237]. Священнослужителі та псаломщики, які прослужили від 20 до 30 років, отримували пенсію в розмірі третини окладу, ті, що прослужили від 30 до 35 років – дві третини окладу, хто мав стаж 35 років і більше – отримували пенсію в розмірі повного окладу. Представники духовенства, які виходили за штат внаслідок втрати здоров'я або захворівши на невиліковну хворобу отримували пенсію: ті, що прослужили від 10 до 20 років – третину окладу; від 20 до 30 років – дві третини; 30 років та більше – повний оклад. Удовам священнослужителів і псаломщиків призначалася пенсія в розмірі половини пенсії чоловіка. Вдовам та дітям, які мали право на пенсію (до 21 року), додавалася до половини пенсії третина другої половини на кожного сина або доньку. Ті, хто мав трьох малолітніх дітей отримували повну пенсію чоловіка. Сам же пенсійний оклад призначався в розмірі, який у більшості відповідав жалуванню священно-церковнослужителів західних єпархій Російської імперії. Так, кафедральні протоієреї (настоятелі кафедральних соборів) отримували 500 руб., ключарі кафедральних соборів та штатні протоієреї – 400 руб., нештатні протоієреї, священники міських і сільських церков та протодиякони кафедральних соборів – 300 руб., диякони на псаломщицьких вакансіях і штатні псаломщики міських та сільських церков – 100 руб. [22].

Питання матеріального забезпечення духовенства, зокрема виплати одноразової допомоги та надбавок до пенсій вирішувались і на місцевих рівнях. Уже в 1890-х рр. в кожній єпархії України існували товариства взаємної допомоги, емеритально-допоміжні або взаємно-допоміжні каси [21, с.206; 23, арк.4-10; 24, с.82-86].

Утворені організації матеріальної взаємодопомоги діяли досить ефективно. Опрацьовуючи протоколи єпархіального з'їзду депутатів духовенства Подільської єпархії за 1896 р. можна встановити, що місцева єпархіальна каса взаємної допомоги володіла сумою в розмірі 590 тис. 710 руб [24, с.83]. Вкладники каси були поділені на категорії в залежності від їхніх можливостей щодо відрахувань до загального допоміжного фонду [25; 24, с.83].

Статутні документи товариств взаємної допомоги також засвідчують досить високий рівень організаційної підготовки кооперативної фінансової діяльності. Так, засноване 1893 р. Київське товариство взаємної допомоги було зорієнтоване на використання грошових внесків для видачі пенсій вдовам та сиротам духовенства Київської єпархії, самим священно-церковнослужителям після виходу їх за штат, а

також особам, які мають відношення до духовного відомства і бажають брати участь у формуванні каси товариства. Капітал мав приростати не лише за рахунок вкладів майбутніх користувачів каси взаємної допомоги, а й через отримання відсотків з банківських вкладів та придбаних цінних паперів [23, арк.4,6-7,9-9зв.].

Отже, означений період основними джерелами прибутків православного духовенства були земельні наділи, жалування та плата за треби. Загальний річний прибуток священно-церковнослужителів однієї парафії в Україні складав від 600 руб. на сході та півдні до 800 руб. у правобережних українських єпархіях. З урахуванням того, що духовенство, незважаючи на пільги, змушене було сплачувати значні кошти за навчання дітей та залишалася невирішеною проблема забезпечення священно-церковнослужителів окремим житлом, можемо говорити про посереднє матеріальне забезпечення духовенства в Україні. При цьому загальний рівень цього забезпечення був, нерідко, вищим за відповідні показники в інших регіонах Російської імперії. У зв'язку з явною загрозою посилення католицького прозелітизму в західних губерніях до регіону пріоритетного фінансування потрапили Київська, Волинська та Подільська губернії. Жалування священників та причетників у відповідних єпархіях було найбільшим в Україні та перевищувало середні показники в імперії. У майже 100-відсотковому охопленні парафіяльних церков єпархій України системою державного фінансування можна вбачати також елемент асиміляційної політики Російської імперії.

Джерела та література

1. В чем обвиняют духовенство и справедливы ли эти обвинения // Киевские епархиальные ведомости. – 1881. – № 38. – Ч. неоф. – С. 1-4.
2. Свящ. И. Жаловский. Заметки сельского священника // Киевские епархиальные ведомости. – 1881. – № 32-33. – Ч. неоф. – С. 9-11.
3. ЦДІАК. – Ф. 442, оп. 532, спр. 181.
4. Памятная книжка Киевской епархии. Историко-статистические сведения об учреждениях духовного ведомства... – К., 1882.
5. РГИА. – Ф. 1282, оп. 3, д. 459.
6. Див. дет.: По вопросу об обеспечении духовенства // Вера и разум. Листок для Харьковской епархии. – 1884. – № 21.
7. Завьялов А. Земли церковные // Православная Богословская энциклопедия / Под ред. проф. А.П. Лопухина. – СПб., 1904. – Т. V. – С. 688-689; Братский совет новорукоположенному в сельский приход священнику (Опыт практического руководства для пастырей) священника Афанасия Недельского. – К.: Типогр. Г.Т. Корчак-Новицкого, 1883. – Вып. 1.
8. Свящ. Жаловский. Сколько церковной земли в Киевской епархии // Киевские епархиальные ведомости. – 1881. – Ч. неоф. – № 39. – С. 6.
9. Состав Св. Прав. Всерос. Синода и российской церковной иерархии на 1901 г. – Б.М., Б.Г.
10. Грановский А. Полтавская епархия в ее прошлом и настоящем. Историко-статистический опыт. – Полтава: Типо-литография М.Л. Старожицкого, 1901.
11. РГИА. – Ф. 797, оп. 29, II отд., 2 стол, д. 181.
12. РГИА. – Ф. 796, оп. 169, II отд., 2 стол, д. 1127.
13. РГИА. – Ф. 796, оп. 169, II отд., 2 стол, д. 976.
14. Підраховано за: Извлечение из Всепод. отчета Обер-прокурора Св. Синода... за 1876 г. – СПб., 1877. – Прил. – С. 102-103; Всепод. отчет Обер-прокурора Св. Синода... за 1892-1893 гг. – СПб., 1898. – Прил. – С. 10-17.
15. Миллер А. "Украинский вопрос" в политике властей и русском общественном мнении. – СПб., 2000.
16. Див. дет.: Жаловский И. Заметки сельского священника // Киевские епархиальные ведомости. – 1881. – № 32-33. – С. 9.
17. ЦДІАК. – Ф. 127, оп. 1011, спр. 383.
18. ЦДІАК. – Ф. 127, оп. 1011, спр. 390.

19. От правления Лубенского духовного училища // Полтавские епархиальные ведомости. – 1899. – № 19. – Ч. оф. – С. 518-519; К сведению духовенства Полтавской епархии // Полтавские епархиальные ведомости. – 1899. – № 19. – Ч. оф. – С. 516.
20. Извлечение из Всепод. отчета обер-прокурора Св. Синода... за 1878 г. – СПб., 1879. – С. 271-272.
21. Извлечение из Всепод. отчета обер-прокурора Св. Синода за 1887 г. // Церковные Ведомости. – 1891. – № 20.
22. Марков Н. Духовенство // Православная богословская энциклопедия или Богословский энциклопедический словарь / Под ред проф. А.П. Лопухина. – СПб., 1904. – Т. V. – С. 120-122.
23. РГИА. – Ф. 796, оп. 174, II отд., 3 стол, д. 937.
24. Протоколы Епархиального Съезда депутатов духовенства Подольской епархии 1896 г. // Подольские епархиальные ведомости. – 1896. – Прил. к № 32.
25. Ведомость о церквах и белом духовенстве за 1893 г. // Всепод. Отчет обер-прокурора... за 1894-1895 гг. – Прил. – СПб., 1898. – С. 14-17.

Анотація

У представлений статті проаналізована одна із важливих складових суспільного статусу духовенства – його матеріальний стан. Автор відзначає, що неоднозначна оцінка джерел фінансування духовенства з боку громадськості в Україні останньої чверті XIX століття крилася в протиріччі між одержавленим статусом православної церкви і неспроможністю держави цілковито забезпечити його матеріальне утримання.

Summary

The article gives the analysis of Orthodox clergy welfare standards in 1875-1900 on the Ukrainian territory.

УДК 322:281.93 (477) "19"

О.А. Чиркова

ПРАВОСЛАВНІ МОНАСТИРІ ТА СТАНОВИЩЕ ЧЕРНЕЦТВА У КИЇВСЬКІЙ МИТРОПОЛІЇ XIX СТОЛІТТЯ

Необхідність неупередженого та зваженого вивчення історії та тенденцій розвитку діючих на території України конфесій актуалізується і подіями сучасного життя. Адже останнім часом спостерігається посилення впливу релігії на розвиток соціальних і культурних процесів в Україні та участь релігійних об'єднань у суспільно-політичному житті. Тому дослідження історичного минулого Церкви в Україні в цілому та розвитку та становища православних монастирів, зокрема, є актуальним для з'ясування витоків тих розбіжностей у поглядах, традиціях та діяльності, які існують на сьогодні у різних релігійних конфесій. Тому основною метою даного дослідження є визначення матеріального та юридичного становища монастирів та чернецтва Київської митрополії, беручи за основу джерельну базу Київських епархіальних відомостей, які видавалися у другій половині XIX ст.

Перші монастирі почали з'являтися на території України невдовзі після прийняття християнства. Їхня кількість постійно змінювалась і XIX ст. не є у цьому відношенні виключенням. Після введення штатного розкладу для монастирів у 1786 р., у штаті Київської митрополії на державному утриманні було сім чоловічих монастирів, Києво-Печерська Успенська Лавра та чотири жіночі монастирі [18, с.54].

На сторінках «Епархиальних ведомостей» приділено багато уваги питанням заснування, оглядам історії окремих монастирів та їх матеріального забезпечення. Цим проблемам присвячені статті М. Маліженовського, П. Лебединцева,